

-- APARE IN FIECARE LUNĂ DE DOUĂ-ORI --

Abonamentul : 6 coroane (8 franci) — Redacția : str. Lemnelor 39. — Administrația : str. Lemnelor 44.

Presentul mătușii.¹

Novelă de VASILIU RANTA-BUTICESCU.

Era însurățul tiner, și-i era dragă nevasta ca sufletul.

O a luat din dragoste, și în toată ziua afla, că dragostea crește și se mărește. — Erau doi porumbi, cu dragoste scumpă de porumbi.

Ii era dragă nevasta; dar nu-și știa arăta dragostea.

Nu știa, că dragostea e ca copilul desmerdat. Ii trebuie vorbă multă, gură dulce și șoapte măgulitoare. Ii place gugulită, desmerdată și lingușită. Ii plac florile și jucăreile, ca și la copii. Așa crește ea mare.

„Te iubesc“ — două vorbe mici, dar scumpe; mai scumpe de cât hunătățile pământului. Și să le spui de o mie de ori, tot nu le-ai spus destul. Un dulce ce nu mai înceată a fi dulce în veți. Dar să le spui; căci inima le așteaptă, le dorește și le cere.

Bărbatul era un om serios și tăcut. Avea inima caldă, suflet bun și dragoste mare; dar nu cunoștea firea omului, vanitatea femească și caprițiile amorului.

Nevasta era frumoasă, era tineră și era drăgoasă. Nu știa preții bunătatea și blândeța bărbatului; căci le avea toate. Și cel avut nu știe preții averea.

Ea se doria desmierdată și gugulită. Vorbe dulci, afecte mari; vorbe cu flori, pe cum le visase.

Și s'a aflat desilusionată și nefericită.

Ce visase ea ca copilă, iluziile ca fată mare, închipuirile magice și strălucite ca mireasă — toate îi se păreau chipuri înșelătoare, aiuriri deșerte. Și dragostea ei cea mare se mistuia, ca un foc mare și sfânt.

Strașnică de fire, alt-fel își închipuise ea bărbatul și dragostea. Și ceea ce gândise, nu afla; și ceea ce afla, nu o mulțumea.

Ea văzuse dragostea în vis, o cetise în romanuri; dar alta era dragostea aceea, și alta ceea ce o aflase.

— Nu mă iubește — zise în urmă, și a plâns pe cum plânge cel ce a pierdut tot.

Dintru'ntăiu — a zis, dar n'a crezut nici ea. Dar a venit încet-încet, ca tâlhariul, pe nesimțite — duhul cel rău a firei omenești: bănuiala, și i-a zis: tu ești nefericită, bărbatul tău nu te iubește.

El a fost om blând și tăcut; iar ea l'a crezut

¹ Reproducem din vol. I. de *Novele* publicate de distinsul nostru novelist, această dragută novelă. (Red.)

rece. Dintâiu numai rece, apoi nepăsător, și în urmă rigid, stêrp și gol.

O! și dragostea e floare tropică. Răsare în țară caldă, în inimă; și fără căldură nu trăiește.

Bărbatul o vedea adese — fără umor, ba chiar tristă, — îi pune mâna pe frunte cu toată căldura dragostei lui, o săruta și — mergea. Ea rămânea, și cu ea un gol mare și pustiu, și un traiu sarbed și sec.

Și văzându-o palidă, gânditoare și meditatoare — el a devenit tot mai tăcut, mai îngândurat și mai greoiu.

I-ar fi spus, s'ar fi jeluît biata nevestă; dar ce folos? Îi va mări durerea, înzedar. De unde s'a mutat amorul, a rămas gol, și cu vörba nu poți umplea locul.

Nevasta, care-l iubia atât de mult — îngălbinea și se usca. Inceț-încet, ca floarea lipsită de soare și de lumină.

Bănuiala o-a făcut și pe ea rezervată, închisă și scumpă la vorbă; iar acestea toate, apoi singurătatea, meditația continuă — erau bun strat pentru durere.

Așa a crescut durerea mare în sinul ei; până ce în urmă nu mai încăpea, și s'a revoltat.

S'a cerut la larg, s'a cerut să plângă și să se arete.

Avea tinera nevestă o mătușă — singură pe ea. O femeie bună și cu minte — ca o carte bună și folositoare. La ea s'a adresat.

Și după ce a început odată — a scris și a tot scris, — și azi și mâne a tot scris la epistole, pline de amărăciune și de durere.

— Mă prăpădesc, mătușă dragă. Bărbatul nu mă iubește, — mă sting și mă prăpădesc...

În toată ziua, în toată epistola — tot așa și iară așa.

Tot seria și iară seria; tot seria și mai așteapta — un răspuns, o mângăiere, — dar' răspuns nu-i sosia.

Mătușă era femeie bună; dar' nu-i trimetea o vorbă legănată, o vorbă de mângăiere în veci.

* * *

Iară bărbatul?

O, durerea lui era o durere, pe care nu o pri-de cât cel ce suferă de ceea ce suferă el.

Să-ți iubești soția cu toată căldura unui suflet bun și iubitor, să jertfești tot pentru ea; să scurmi pământul pentru binele ei — și să o vezi vește-zind lângă tine, dusă pe gânduri și plângend în ascuns. — Să vezi pe toată ziua perzând cele două daruri scumpe: amorul și umorul, — și leac să nu-i afli la durere.

O vedea tristă și meditatoare; o vedea jalnică și plângătoare — fără că ea să-i spună durerea. — Și

el — ca și cels din poveste — i-ar fi adus spumă de mare, mere de aur din grădina zinelor — numai o vorbă să-i spună: ce o doare, pentru ce o doare. Dar' nu-i spunea.

În urmă a început și el a găci, a tâlcui, — chiar așa ca și soția lui — găciturî negăcite, tâlcuiri fatale.

Mai pe urmă a zis în sine: nevasta nu mă iubește — sunt perdut.

Și s'a făcut mai serios, mai tăcut și mai îngândurat.

Și cu cât era el mai gânditor — cu atăta era și soția lui mai dusă și mai perdută.

Ei, — cugeta bărbatul adesea — ce mai știi câte taine are sufletul unei femei? Se poate — o taină dulce, o icoană frumoasă și neuitată, o suvenir scumpă ce o ispătește...

A fost fată frumoasă și încrezută. Toți o iubiau, toți i să inchinau și-i făceau tămăie — — pentru ce chiar el se fie idolul, pentru care să-și uite ea suvenirile, visurile — și pentru care să nu mai vază lumea așa plină de frumseți și de plăceri? Cine e el, ca să nu poată covârși toate câte visase o fată tineră și frumoasă, și să uite tot ce i-a fost drag?

Și plângea ca un copil.

Dar' nu-i zicea nici o vorbă. — Ce folos vorbă înzedar. Dacă nu-și poate ajuta ea, dacă n'are putere a se învinge: vorba nu-i va ajuta.

Ce se plângea pe sine, dar' o compătimea pe ea, care prin el a devenit nefericită.

A făcut-o D-zeu frumoasă, bună și veselă, — a împodobit-o cu atăta grație, să o adoreze o lume întreagă. Pentru ce a trebuit ca el să-i stee în cale? Cât e lumea asta de mare — pentru ce n'a nimerit el pe altă cale, ca să nu o vadă în veci. — Și-ar fi aflat și el soarta lui, și ea soarta ei; și amândoi puteau trăi măi fericiți. — Ah, amară e viața, dacă e amară!

Ce folos, dacă i'ar spune ei de durerea ce o suferă? Ea i-ar ajuta dacă ar putea; dar' nu poate. Inima nu cunoaște altă lege, de cât legea ei. Ce folos să-i mărească suferința, pe care el i-o a căsunat? Soarta e ca moarta, — taci și suferi ce ți-e măsurat.

Și cui să-și spună durerea? Dacă Dumnezeu nu ajută, oamenii nu-ți vor ajuta.

Și totuși — durerea tot durere-e, la bărbat ca și la femeie — dacă o împărtășești, se pare că scade.

Și-a adus și el aminte de mătușă, de mătușă cea bună și înțeleaptă. Singură pe ea o avea și el.

I-a scris și el, ca să-și ușureze sufletul. Scrisoarea lui a fost o adevărată elegie; elegia unei vieți frumoase și pierdute.

„Mătușă, dragă soția nu mă iubește, — mă sting și mă prăpădesc.

În toată epistola tot asta și iară asta.
Aștepta și el un răspuns, o vorbă bună cel puțin,
dar' mătușa nu răspundea.

* * *

Era în presara Crăciunului.

Lumea creștină aștepta colindătorii, vestitorii nașterii celui ce a mântuit lumea, celui ce a împrăștiat întunerecul și a adus lumină pe pământ.

O sărbătoare scumpă, pe care toată lumea o așteaptă cu dor; și în care tot omul mai uită din grijile vieții, și se veselește.

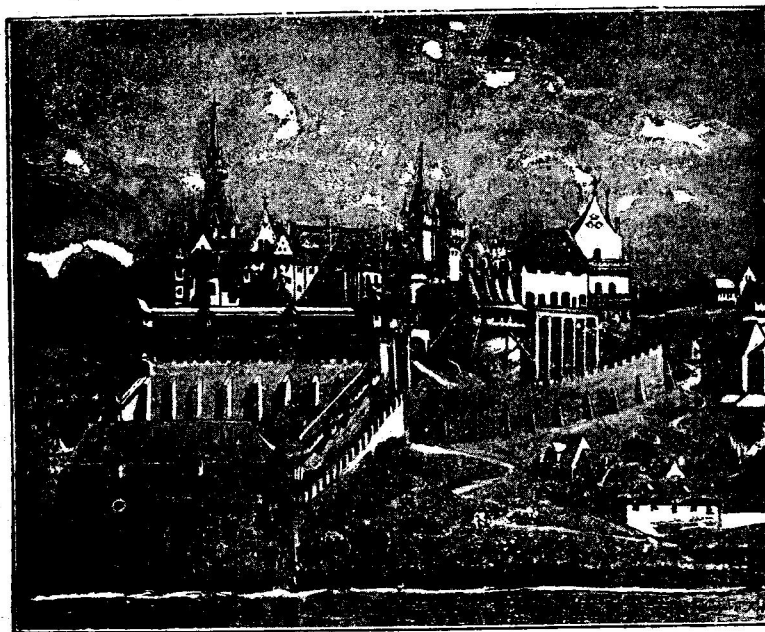
Colindele cele frumoase, veselia generală și re-

miniscentiile copilăriei — toate vin într'un an odată, și-ți ajută să uiți și să te înveselești.

Tinera păreche a făcut tot ce a putut, ca să pară mai veseli; dar' veselia lor era palidă, fără putere și fără farmec, — ca și soarele acoperit în ceață. Înzădar ride fața, dacă nu ride sufletul.

După cină — petrecură cu vorbe bune și blânde — și-a adus tot insul darul de Crăciun, l'a oferit cu buneață și cu bucurie, — și-a dat sărutarea obligată, — au mai schimbat două trei vorbe și — s'au despărțit...

Bărbatul s'a pus la masa de scris în odaia lui și nevasta în odăița ei.

Fortăreața din Buda în veacul al XV.

„Ah — cugeta tot insul — cum își scutură vieța asta florile. Cum le scutură de tinere și cum le scutură de înzădar. O parte a vieții e vis, cealaltă desamăgire. Visul e frumos, dar numai vis și scurt; desamăgirea e lungă și adevărată. Pentru ce n'a făcut Dumnezeu visul mai lung, și când ne trezim să ne trezim în ceea lume?

Dar' — bat în ușă!

Bărbatul tresări.

Se deschise ușa și intră un servitor.

Servitorul desfăcu un pachet mic, sigilat, la adresa lui; îl puse pe masă, — și după ce își primi bacșișul, salută și eși.

— Ei, un prezent! Cine și-a adus oare aminte și de el?

Servitorul bătu și la cealaltă ușă, și intrând la doamna casei îi desfăcu și ei un pachet, îl puse pe masă și se depărtă.

Bărbatul rupse sigilul, și căută.

Era o șcutulă mică, plină cu epistole. Epistolele erau legate cruciș cu o panglică îngustă, iar de-asupra, o epistolă mică din trei șire, adresată lui.

Acele trei șire sunau:

„Nepoate, îți trimit un prezent pe sfintele sărbători. Nașterea Domnului să te aștepte vesel.“

Mătușa.

Nevasta lui făcu asemenea. Desfăcu pachetașul, — și află un teanc de epistole, legate cu panglică, și deasupra una mică din trei șire:

„Nepoțică dragă, îți trimit un prezent pe sfințele sârbători. Nașterea Domnului să te aple veselă.“

Mătușica.

Erau curioși amândoi.

Bărbatul deslega epistolele, — apoi le despătura una câte una și le ceti toate.

Erau epistolele nevestei lui. Și în acele epistole — durere; o undă de durere, descrisă cu patima unui suflet de femeie, simțitor și iubitor.

Și de unde atâta durere?

Pentru că el — bărbatul ei nu o iubește: pentru că el e rece, și nepăsător.

Li s'a făcut lumină pe un moment, apoi întunecă care-l ucidea.

Ea dară îl iubește, ea e tot caldă și bună, iar el — Doamne sfinte, el nu o iubește, el e rece și nepăsător.

De aci dară suferința ei, durerea ei și lacrimile vărsate în ascuns, tăcând fără de a se căi.

I-a dat Dumnezeu o soție bună și iubitoare, care l'a iubit cu atâta credință și abnegațiune; și el — prin scăderile și greșelile lui, în loc de recunoștință i-a făcut zilele amare. Ea suferia și tăcea fără ca să-l urască ori chiar să se răsbune. — O vedea sus pe un pedestal înalt, cu glorie în jurul capului, pe ceea ce el o adusese la martiriu. Se simțea nevrednic, nemernic și ticălos.

Ce să facă, cum să se pocăiască, ca să-l poată ierta — nu ea, căci ea îl va ierta — dar ce să facă să-l poată ierta Dumnezeu cel drept? — — —

Iar' ea — ea singură în odăița ei — plângea.

A desfăcut și ea pachetașul — prezentul mătușei, și în pachetaș epistolele bărbatului ei. În epistole o mare de durere, afundă și nemărginită.

Pentru ce?

Pentru că ea nu-l iubește.

Și-a adus aminte de toate cele petrecute, și a aflat, că ea e cea vinovată. — El a luptat cu grijile vieții, și ea, i-a aflat scăderi și l'a judecat.

A început a plânge.

Și așa plângând a închis ochii, ca să nu vadă.

Dar' a văzut. — A văzut și cu ochii închiși. A văzut viața cea dulce — iară verde, iară desfătă, cu raze și cu fluturi, și iară înflorită. O-a văzut așa precum o vedea, când era fată mare.

Avea pe părete o icoana sfântă — icoana Precestei. Lângă acea icoană în toată noaptea spre sârbători ardea o lumină de ceară — așa se dedase de copilă — și lângă acea icoană tot-deauna își afla mângăiere.

S'a sculat, a ingenunchiat înaintea icoanei. — Cea ce a adus lumii bucurie și mântuire să-i aducă și ei

Bărbatul s'a sculat, cu gândul să mergă să cadă înaintea ei în genunchi și să ceară iertare.

O! cum o va ruga, cum i-a spune tot ce a suferit, și cum i-a spune femeirea reafată.

În ușa s'au întâlnit amândoi.

Și când s'au văzut — li-a stat graiul. Stăteau față în față, ca doi păcătoși — fericiți.

Și s'au îmbrătoșat; tăcând, dar' simțind, și cu ochii plini de lacrimi. Două pepturi, două buze, două suflete împreunate. Împreunate cu dulcele celei mai sfinte ferici.

Două vieți dulci, perdute și reafate, în farmecul visat de cei ce iubesc și visază.

Și se deschise ușa.

Și pe ușa intră o femeie îmbrobodită până la ochi, plină de bură. Era mătușica cea bună.

Ei tot îmbrățișați.

— Nebuni de voi — zise mătușica dojenindu-i cu blândeța.

Și au sosit colindătorii, cu steaua, — și a sosit „pace și între oameni bună învoire.“

DUET.

— ROMAN —

Capitolul IV.

2 Solo.

(Urmare.)

La o oră trebuiau să se întâlnească la vitrina vânzătorului de jurnale dela gara Charing-Crosse. Astfel dar la douăsprezece și un sfert Camilo Crosse era acolo, plimbându-se cu impaciță și oprindu-se de câte ori

se arăta câte o figură de femeie la eșire. Înainte de a sosi, îl chinuia gândul, că dacă Magda ar fi sosit mai curînd și nu l-ar fi găsit acolo! Când erau împreună i-se părea așa de scump ori ce moment, așa că pe drum

a înșchimbât de două ori trăsura, pentru-că i-se părea, că celalalt birjar are cai mai buni. Dar acum, când era sosit, și-a adus aminte, că Magda obișnuiește să țină ora fixată și sigur, nu va sosi nici mai curînd, nici mai târziu. Dar se înțelege, îndată a uitat, caracteristic la omul amoretat, că dinsul a sosit prea curînd, și cu cât treceau clipitele, începea a fi din ce în ce mai iritat, până când în sfîrșit se plimba cu figură desperată, chinuit de gânduri triste, căutând mii de cauze pentru a explica întîrzierea neexplicabilă a Magdei. Mulți dintre trecători s'au întors după el, văzîndu-l cu o mîtră, atît de desperată și amărită, numai să-l poată observa mai bine — și asta ne-o putem și noi permite de astă dată fără frica de a putea fi observați.

Camilo Crosse nu era nici uriaș, nici prea pitic, statura și mersul ușor tradau că din copilărie era atlet. Svelt, dar bine făcut, cu capul ridicat îl arăta curajos și ambițios. Cu fața arsă de soare, ca cum n'ar fi dela oraș, iar cu păr și mustață blondă, cu ochi albaștri deschiși, putea avea în acelaș timp și o expresiune blîndă, întocmai ca și severă și rigoroasă. Era orfan și nu moștenise altceva dela părinți, decît anumite înclinațiuni de artist, cari le moștenise dela mamă-sa. Nu în de-ajuns, ca să-și câștige pâinea cu ele, dar în de-ajuns, ca să-l facă susceptibil pentru tot ce e frumos, și ca să se ocupe cu o deosebită ambițiune cu literatura și să-i facă individualitatea mai variată, prin urmare și mai interesantă. Nici cei mai buni prieteni nu puteau tăgădui, că individualitatea lui are și părți umbroase, dar acestea erau numai umbra părților luminoase. Tărie, bărbăție, violență și înclinațiune spre sentimentalism — sunt tot atâtea însușiri, pentru care trebuie câte odată să suferi. Avea ceva căm sălbatic în naturelul lui. Faptul, că-i place cerul liber și multă mișcare în liber încă ne îndreptățește să tragem această concluziune. Asupra femeilor aceasta de regulă nu face impresiune prea bună, că naturelul lui are și colțuri ascunse, unde nu pot pătrunde nici cele mai confidente dintre dinsele. Că se ascunde în acele colțuri un suflet bun sau păcătos, mulți au încercat să afle și multora le-ar fi plăcut să știe. Nici o femeie nu l-a aflat de plictisitor. Poate că pentru el mai bine era, dacă l-ar fi știut plictisitor, pentru-că individualitatea lui caldă nu se mulțumita multă vreme cu prietenia rece — și din acestea se vede, că aparține a celor bărbați, cari nu au „trecut,” — dar trecut îi era deja trecutul, de când i s'a arătat în calea vieții Magda Selby, că ingerul luminei. Era în vîrstă de douzeci-și-septe de ani.

Sunt câteva lucruri, cari ni-l prezintă în lumină favorabilă, dar cu cari el nu obișnuia să se laude. Era singurul copil la părinți și orfan, dar purta grija buniceilor săi, cari au rămas după moartea tatălui său

cu totul lipsiți și pe cari îi susținea în mod cinstit, ori cît îl costa, în casa lor drăgălașă dela sat. Nici nu le spunea, cîtă grijă îi pricinuește susținerea lor, ca nu-să le vină rău moșnegilor. Când le sosia ajutorul la pătrar de an, bătrânii îl primiău bucuroși, fără să dovedească recunoștință deosebită față de nepotul lor cu stare de la oraș, ne bănuind ce greutate e susținerea lor pe umerile aceia. — Nepotul lor încă nu-și considera fapta de ceva lucru mare, ci numai așa, ca și cum așa trebuia să fie. De alt-cum în chemarea lui era cu conștientiositate și în serviciul societății de asigurare a avansat repede, începînd de la copist și cu manierele lui deschise, sincere, a cîștigat plăcerea tuturor superiorilor săi. Prin urmare, fără ca să afirmăm, că a fost vrednic de Magda Selby putem spune, — fără să-i ofensăm modestia, care era cea mai plăcută caracteristică a individualității lui — că era vrednic de ea, întocmai ca ori ce bărbat asemenea lui.

Convicțiunea, că Magda nu mai vine și nu-i are grija, i-a cufundat în desperarea cea mai întunecoasă temperamentul lui nefericit de artist, care coborise de la ferbînteala așteptării la zero, când ceasornicul gării bătă o oră și imediat apără Magda pe peron. Figura aceea perfect de fermăcătoare, frumoasă și drăgălașă, cu ținuta drăguță a capului, cu mersul ușor și repede, — dintr'o mie de femei l-ar fi recunoscut la prima privire. Inima i-se sguđuia de bucurie văzînd-o, dar caracteristic Englezului nu se înstreina de la ascunderea sentimentului, așa a grăbit repede înaintea ei, cu față indiferentă, dar cu o astfel de privire, care a satisfăcut pe deplin pe Magda.

— Cum te afli? Cum te simțesti?

Cîteva clipite a stat mut și privia în ochii Magdei. Era cu haina, ce îi plăcea lui mai bine. Rochie sură-argintie și jachetă deschisă, cu blusă albă de mătasă. Cu pălărie surie, de o parte cu o mică decorație albă, cu voal, fără a ascunde bucelele de păr brunet-închis și expresiunea de față tineră, ce le acoperia. Mănușile de piele de Svedia surie-deschisă și numai sub marginea rochiei se vedea virful ghetelor negre, singurul punct întunecos în toată toaleta. Crosse cu sufletul lui de artist, accesibil pentru tot ce era frumos, sta pe loc, admira și se delecta în dînsa. Era plin de admirație, reverință și încântare gîndindu-se, că această ființă atît de perfectă s'a declarat cu totul și pe față, că e a lui. Ce ar putea face în viață, ca să se facă vrednic de dînsa.

Magda l-a măsura cu o privire neobservată, atît de fermecătoare și răsfatată, care era una dintre armele ei cele mai puternice.

— Ei, Camilo, ești mulțumit?

— Zeu, ești neîntrecută, drăgălașă.

— Sunt veselă! Am sperat, că vei fi mulțumit,

știu că adori așa de mult surul. — Sper, că nu te-am făcut s'astepti.

— Oh nu, de fel.

— Te întreb numai, fiind-că mi-ai părut așa de serios, când te-am văzut.

— Intr'adevăr?

— Da, și ai sărit una când m'ai văzut.

— Nu spune! Regret, dar n'am ce face.

— Pentru-ce?

— Nici eu nu știu. Imi mai place, dacă celea ce simțim, ținem pentru noi și nu arătăm altora — Se poate, că nu e bine, dar în mine e ținut instictiv.

— Să nu-ți pară rău, dragă, nici n'ai sărit așa, cum ți-am spus. Dar acum unde plecăm?

— Vino nițel cu mine în sala de așteptare, Magda dragă.

Magda îl urmă în odaia întunecoasă, plină de fum și murdară. Bance de lemn, colorate galben, făceau mobilierul din această odaie pustie. Intr'un colț aștepta un lucrător cu nevasta și băiețelul, cu paciunța nepăsătoare a omului sărac. Negreșit erau gata de o excursiune la sat, dar trebuie să aștepte încă mult până s'ajungă rindul să plece trenul lor. Magda și Camilo s'au retras în celalalt colț. Camilo a scos din busunar un mic toc de bijutărie și apăsa să se deschidă. Pe o perinută albă scripî ceva.

— Oh Camilo! Intr'adevăr asta e?

— Îți place?

— Ah, cât e de lat! Al mamei e cu mult mai îngust.

— Cât e de frumos! Pot să-l probez?

— Nu, nu-l pune. Nu e bine...

— Dar dacă nu se potrivește pe degetul meu?

— O, să nu fii îngrijată. E după măsura inelului tău de safir.

— Ei, da, nici pentru inelul de safir n'am putut să te sfădesc. Cum ai cutezat să iai pentru mine un inel așa scump? Tu dragă, ești hăiat urit, prădător, rău. —

— L-am luat pe bani economisați.

— Dar nu pentru asta ți'ai economisat banii.

— E drept, dar pe mai bun lucru n'am putut să-i dau. Ei dar nici nu-l proba, sigur, va fi bun.

Magda și-a ridicat voalul și se desfăta la mica verigă de aur ce o ținea în mână, iar lumina palidă, neguroasă a soarelui din Londra, străbătând prin fereastră, o înunda, înaurindu-i bucele bogate de pěr. Fața îi era foarte frumoasă, dar o făcea cu mult mai frumoasă expresiunea, simțemîntul adînc, expresiunea gingășiei, drăgălașiei plină de sburdălnicie nevinovată și petulantă de fetiță, dar cu o profunditate așa de mare a sentimentului în ochi și cu o gingășie așa de moderată în jurul gurii, care da dovadă despre un

suflet tare, cu toate însușirile celui tare pentru suferință și abnegare. Cine adoară numai frumseța esternă, nici n'ar fi observat. Poate nici cel ce caută semnele vizibile ale unui caracter puternic. Dar cine știe vedea, omul, al cărui suflet e în de-ajuns de exercitat să înțeleagă și al cărui ochiu știe apreția acel farmec al frumsetei, care tradează chiar atîta frumseță sufletească, cât și trupească, pentru acela nu a existat în întreagă Londra fată mai plăcută și mai frumoasă decât Magda Selby, ea ședea acolo în toaleta ei sură, cu gloria pusă de razele soarelui de vara în jurul capului ei brunet auriu.

I-a dat inelul îndărăt și fața ei vorbăreată a luat expresiune mai serioasă.

— Simțesc întocmai, cum mi-ai scris, Camilo dragă. E ceva tragic în acest mic inel. Va fi tovarășul meu totdeauna. De acum tot viitorul nostru se leagă de acest inel.

— Îți e frică de el?

— Frică! — punându-și mâna pe un moment peste mîna logodnicului său. — N'ar putea să-mi fie frică de nimic, cîtă vreme tu ești cu mine. Chiar și o nenorocire pe calea ferată, sau altceva m'ar ajunge cu tine, nu mi-ar fi frică. Așa mă simțesc, când sunt lângă tine, ca și cum aș fi o parte întregitoare a ta, iar tu ai curaj pentru doi.

— N'aș cuteza să zic, că sunt așa curajos, — răspunse Camilo. — Nervi am și eu, numai ca ceialalți oameni.

Magda clătina din cap cu seriozitate.

— Oh, știu eu, ce știu, — zise.

— Tu, draga mea, ai idee falsă despre mine. Mie așa îmi pare de bine cîte odată, dar după-aceea mă desiluzionez, pentru-că mă simțesc un șarlatan ordinar. Tu îți închipui, că eu sunt un erou, un geniu și știe D-zeu ce nu mai sunt, nu băiat de toate zilele, ca ori care altul de pe stradele Londrei, și că sunt chiar așa de puțin vrednic de tine, cum — nevrednici sunt și ceialalți.

Magda rise cu ochi radioși.

— Imi place să te-ascult, când vorbești lucruri de astea — zise ea. Doar' chiar asta te face așa de plăcut.

— Sper, că cu timpul mă vei cunoaște, cine sunt. Nici nu se poate așa dintr'odată. Dar acum să plecăm, Magda dragă. De acum e a noastră ziua și tot orașul Londra. Ce să facem? Vreu să alegi.

— Eu sunt foarte fericită, ori ce am face. Nu aș avea habar și dac'am ședea aici până de seară.

Amîndoi au început a ride.

— Să plecăm — zise Camilo, — putem să ne hotărîm și pe drum.

Familia muncitorului aștepta încă tot acolo, și

Magda a virit un șiling în mâna băietelului, când a trecut pe lângă ea. Se simția atât de fericită și i-ar fi plăcut să știe fericită pe toată lumea. Trecătorii o urmăreau cu privirile, cum mergeau pe lângă ei. Cu fața frumoasă, puțin rumenă și cu privire triumfătoare se părea, că intrupează tinereta, viața și amorul.

— Să nu luăm trăsura?

— Nu, Camilo, când vom învăța să facem economii? să mergem numai pe jos.

— Azi nici nu învăț, nici nu vreau să fac economii.

— Ei, îți place? Așa influență rea am eu asupra ta?

— Cea mai rea, ce poți să-ți închipui. Dar încă n'am hotărât, unde să mergem.

— Nu face nimic, numai să fim împreună.

— E un admirabil match în clubul Oval. Australianii joacă contra lui Surrey. N'ai vrea să-i vedem?

— Cu plăcere, dacă ție îți place.

— Sunt și reprezentații de după amiazi la toate teatrele.

— Dar tu mai bine te distragi în liber.

— Eu vreau, ca numai tu să te distragi bine.

— Să nu-ți fie frică, dragă, eu la tot cazul îmi voi petrece admirabil.

— Ei bine, dar mai întâiu eu aș propune să luăm un dejun.

Au trecut prin gară pe dinaintea înbătrânitei crucei, dela care și-a luat numele stațiunea căii ferate. (*Charing-Cross* — *Cross* înseamnă *cruce*.) Intre mulțimea de trăsuri cu unu și doi cai și de grabnici călători se ridică această admirabilă creațiune a evului mediu, pe care a ridicat-o un mare rege din casa Plantagenet, în amintirea soției lui iubitoare.

— Șase sute de ani s'au împlinit, de când au ridicat această cruce, — adause Camilo oprindu-se pe un moment înaintea ei, — incunjurată de herolzi și cavaleri îmbrăcați în zea, cari s'au adunat să-și arete loialitatea față cu aceea, pe care regele a împărțit-o de atâta stimă. Acum se întorc hamalii de la gară, pe unde stăteau odată nobilii cavaleri, iar în locul fanfarelor răsunătoare ale herolzilor se aude fuieratul locomotivei, numai îmbătrânita cruce stă neclintită la locul ei. Aceste și alte asemenea lucruri mici te fac să înțelegi istoria neîntreruptă a patriei noastre.

Magdei i-ar fi plăcut s'audă și mai mult din istoria reginei Eleanor, Camilo i-a povestit mult puținul cât l-a știut despre dînsa, în vreme ce au plecat către sgomotosul Strand.

— A fost soția lui Eduard I și a fost o femeie minunată. Ea a fost aceea, dacă îți aduce aminte, care a supt sângele din rană, când au împuns pe regele cu un pumnal înveninat. A murit undeva departe la nord și bărbatul ei i-a transportat corpul chiar în

sudul țării, ea să o înmorminteze în claustrul Westminster. Unde pînsau cu mortul peste noapte, regele a lăsat peste tot locul să se ridice câte o cruce și crucile acestea de-a lungul Angliei marcheaza repausurile reginei noastre.

Se grăbiau către Whitehall și în apropiere de poarta gardei equestre s'au întâlnit cu uriașii gardiști, pe armăsarii lor negri rășboinici. Camilo zise, arătând spre o fereastră de a îmbătrânitului edificiu:

— Aici se păstrează amintirea unei foste regine a Angliei. Fereastra aceasta păstrează amintirea unui rege.

— Cum se poate?

— Se spune, că din fereastra aceasta a eșit regele Carol pe șsafod, când l-au decapitat. Atunci s'a întâmplat pentru prima oară, de poporul a dat dovadă, că e mai pe sus și decât regele.

— Săracul om — suspina Magda. — Mi-e milă de el, când știu, că a fost om așa de frumos, bărbat și tată așa de bun.

— Regii buni câte odată sunt cei mai periculoși.

— Oh, Camilo!

— Pentru-că dacă regele se gîndește numai la distracțiile lui, atunci nu se prea amestecă în afacerile statului. Dar dacă e conștient și zelos, nisuește să facă totul, ce crede că-i e dator; și prin aceasta e gata nenorocirea. Să luăm de exemplu pe regele Carol. A fost om foarte bun, și totuși a dus țara la rășboiu civil. George III. a fost unul dintre caracterele cele mai distinse, dar pentru neghiobia lui am pierdut America și nu mult a lipsit să nu se desfacă și Irlanda de noi. După amândoi au urmat pe tron oameni cu mult mai slabi, dar cari au făcut cu mult mai puțin necaz.

Au ajuns la capătul stradei Whitehall și li se desvălia înainte claustrul Westminster și minunata panoramă a parlamentului. Cel mai desevîrșit cap-de-operă a arhitecturii moderne. Cum a fost capabilă această națiune fără de gust, și care se uită numai la folos, să clădească ceva așa vecinic de neînțeles pentru călător. Auritura coperișului strălucia în lumina soarelui, și colosalele turnuri își lăsau impresia, că ai avea înaintea ochilor visiunea unui palat a zinelor. Camilo și Magda, fără a spune nici un cuvînt, admirau dragălașa priveliște.

— Ce frumos! — esclama Magda, — și auritura cum luminează întreagă clădirea!

— Și ce nebunie, că n'o mai aplică în rigida noastră arhitectură londoneză! — zise Camilo. — Închipuie-ți, cât de grandioasă ar fi cupola dela biserica sfintului Paul, dacă ar fi aurită și asemenea unui soare ar străluci de-asupra suburbiului City. Ei, dar am sosit la restaurantul nostru și ciasornicul din turn a bătut două făr'un sfert.

(Va urma.)

Arta și adevărul.

Discursul președintelui Iosif Vulcan la deschiderea adunării generale din Bistrița a Societații pentru crearea unui fond de teatru român, în 7 Septembrie n. 1902.

(Sfârșit.)

Adevărul e izvorul puterii de viață, focul care ne aprinde curagiul, scutul care ne apără lucrarea, farmecul care atrage aprețierea obștei și cuvântul care ne deșteaptă conștiința mândriei.

Priviți cât de senin se presintă 'n lume omul inspirat de adevăr! Fața lui e radioasă, ținuta-i demnă. El nu șovăe, căci are fixată credința sa; nu se încurcă, căci nu trebuie să născopească; nu tremură, căci nu se teme de nimeni. Cu fruntea ridicată, el stă neclintit; atasuri nu-l doboară, ură nu-l strivește, invidie nu-l nimicește. El privește toate nepăsător, sigur de învingere.

Cât de fericit este un ast-fel de om! Vieța lui se strecoară în liniște, gânduri posomorite nu-i increțesc fruntea, griji supărătoare nu-i tulbură seninul cugețării, mulțumirea siguranței îl face vesel. Sărac, el se simte bogat; mic, îi pare, că este mare; slab, se cerde puternic.

Starea aceasta sufletească se oglindează prin entuziasmele versuri ale profundului nostru Eminescu.

Sunt numai mândru, mândru, că pot fi
Așa cum alții nu-s, Ei slabi, eu tare!
Ei mint — eu adevărul spun,
Căci nu mă tem de ale lui urmări.

E mândru poetul și se crede mai tare decât alții, căci aceia n'au curagiul a spune adevărul, și mint dar, el îl poate mărturisi, căci nu se teme de urmări.

A spune adevărul, este dar o virtute, o tărie, un titlu de mândrie, — căci numai acela cutează să-l profeseze, care are un caracter nepătat, care nu se teme de nimic.

Cel-ce nu spune adevărul, este un om slab, lipsit de propria voință, de compătimit. El sau voește a se duce pe alții, sau nu cutează a fi sincer, căci are la activul său păcate, cari îl opresc.

Omul cinstit nu minte. În familie și în viața publică, el mărturisește vecinic adevărul. Nimic nu-l abate; nici glorie, nici bani, nici persecuțiune.

Numai acele familii sunt fericite, numai acele popoare au viitor, în fruntea cărora stau bărbați pătrunși de adevăr; căci aceștia sunt oameni cu caracter curat, cari cultivând adevărul, sădesc în neamul lor o putere morală și reală, puterea cea mai tare.

Să ne închinăm și noi acestei mari puteri! Să arborăm pe toate terenele activității noastre steagul adevărului. Și sub steagul acesta să enunțăm drept

credeu al nostru, că numai acela este un om de valoare, care propagă adevărul; numai un ast-fel de om poate fi un respectabil cap de familie, un vrednic luptător al cauzelor publice, un valoros om de știință și un bun artist.

Dacă pe toate terenele vieții noastre numai acela poate fi un om meritos, care servește adevărul, — cu atât mai virtuos avem să pretindem postulatul acesta de la cei-ce vreau să treacă drept reprezentanți ai noștri în arte, căci ei au să ne reproducă sufletul, cugețarea și tot ce avem mai intim.

Să ridice dar în inimile lor altar adevărului toți aceia, cari simt în creerii lor arzând focul sacru al creării artistice. Adevărul să le fie farul. Să nu vază, să nu auză, să nu simță, să nu tilcuească decât cei-adevărați. Numai acesta e vrednic de ei, numai acesta are dreptul să-și reclame loc în lumea artelor.

Dacă activitatea noastră artistică va produce numai un grăunte de adevăr, lumea ne va observa și are să stea de vorbă cu noi, ca să ne putem afirma idiomul.

Stabilirea adevărului însă să se facă cu multă băgare de seamă, căci nu toate ce par adevărate sunt aceleași în realitate; multe n'au decât aparința amăgitoare, altele au criteriul adevărului, le lipsește însă valoarea morală.

Artistul are să fie condus de un sentiment estetic care să-i determine fantasia, arătându-i ce poate și ce nu poate reproduce. El are să examineze toate cu deamănuntul, să le supună unei critici riguroase și să nu ne dea decât rodul acestui studiu. Nu numai are dreptul acesta, dar i-se și impune. Intocmai cum în viață nu toți oamenii pot să fie primiți în o bună societate și nu toate faptele se pot reproduce în publicitate, căci bunul simț s'ar revolta: ast-fel și pe terenul artelor numai aceea se poate reprezenta, ce bunul gust aproabă.

Arta, ca răspânditoare a bunului gust, nu se poate cobori 'n noroiu, — ci are să ridice la sine pe toți cei-ce vin sub steagurile sale. Ridicarea aceasta ce face prin propagarea eternului frumos, a cărui temelie este — adevărul.

Vă salut, domnilor și doamnelor! — Și deschid adunarea generală.